

O'QUVCHILARDA AKADEMIK YOZUV KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA LINGVISTIK OMILLARI

Sobirjonova Husniya Obidjon qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23358630>

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi o'quvchilarda akademik yozuv ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik va lingvistik omillari tahlil qilingan. Akademik yozuvni rivojlantirishda o'quvchilarning yozma nutqi, lug'at boyligi, grammatik savodxonligi, mustaqil fikrlashi va mantiqiy bayon qilish qobiliyatining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik metodlar, matn yaratish bosqichlari, yozma ishlarni tahrirlash va baholash usullari ko'rib chiqilgan. Maqolada o'quvchilarning akademik savodxonligini oshirish hamda sifatli yozma matn yaratish ko'nikmalarini takomillashtirishga doir metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Akademik yozuv, yozma nutq, pedagogik omillar, lingvistik kompetensiya, akademik savodxonlik, grammatik savodxonlik, matn yaratish, mustaqil fikrlash.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish va o'z qarashlarini izchil hamda asosli bayon etishga o'rgatish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, akademik yozuv ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchilarning savodxonligini oshirish, fikrlarini mantiqiy tartibda ifodalash, ma'lumotlarni tahlil qilish va o'z xulosalarini dalillar asosida asoslash imkoniyatlarini kengaytiradi. Akademik yozuv oddiy yozma bayondan farqli ravishda aniqlik, izchillik, dalillarga tayanish, ilmiy uslub me'yorlariga rioya qilish va matnning mazmuniy yaxlitligini ta'minlash kabi talablarni o'z ichiga oladi. Shu sababli o'quvchilarda ushbu ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida pedagogik va lingvistik omillarni o'zaro uyg'un holda o'rganish alohida ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarda akademik yozuv ko'nikmalarining rivojlanishi, avvalo, ta'lim jarayonining qanday tashkil etilishi, o'qitish metodlarining samaradorligi va o'quvchilarning individual xususiyatlari bilan bog'liq. Pedagogik omillar qatoriga o'quvchilarning yosh va bilim darajasini hisobga olish, yozma topshiriqlarni bosqichma-bosqich tashkil etish, mustaqil ishlashga yo'naltirish, muntazam fikr-mulohaza berish hamda yozma ishlarni aniq mezonlar asosida baholash kiradi. Masalan, o'quvchilarga muayyan mavzu yuzasidan avval reja tuzish, keyin asosiy fikrlarni dalillar bilan boyitish va yakunda xulosa yozish topshirig'ini berish ularning matn yaratish jarayonini tizimli o'zlashtirishiga yordam beradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning yozma faoliyatga bo'lgan ishonchini oshirib, mustaqil fikrlash va o'z xatolarini aniqlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Asosiy qism

O'quvchilarda akademik yozuv ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, bilimlarini tizimlashtirishi va o'z qarashlarini yozma ravishda ifodalash qobiliyatini rivojlantiradi.

Akademik yozuvni o'rgatishda o'qituvchining pedagogik mahorati, ta'lim metodlari va topshiriqlarning mazmuni muhim ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarning yosh xususiyatlari, bilim darajasi va individual imkoniyatlarini hisobga olish ta'lim samaradorligini oshiradi. Masalan, dastlab kichik matnlar tuzish, keyinchalik esa murakkabroq akademik matnlar yozish topshiriqlarini berish mumkin. Bunday yondashuv o'quvchilarda fikrlarni tartibga solish, reja tuzish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, muammoli ta'lim, guruhli ish va mustaqil topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshiradi. O'qituvchining muntazam tavsiyalari yozma ishlarning mazmuni va tuzilishini yaxshilashga yordam beradi. Yozma ishlarni aniq mezonlar asosida baholash o'quvchilarning o'z ustida ishlashiga imkon yaratadi.

Akademik yozuv ko'nikmalarining rivojlanishi o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasi bilan chambarchas bog'liq. Lingvistik kompetensiya lug'at boyligi, grammatik savodxonlik, gap tuzish va fikrlarni aniq ifodalash qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Akademik matn yaratishda so'zlarni o'rinli tanlash, grammatik qoidalarga rioya qilish va fikrlarning mantiqiy izchilligini ta'minlash muhimdir. O'quvchilar matnning kirish, asosiy qism va xulosadan iborat tuzilishini to'g'ri tashkil etishni o'rganishlari lozim. Masalan, "Birinchidan", "Bundan tashqari", "Shu sababli" va "Natijada" kabi bog'lovchi birliklar matn qismlarini o'zaro bog'lashga yordam beradi.

So'z boyligini oshirish uchun turli matnlarni o'qish, yangi atamalarni o'rganish va ularni yozma mashqlarda qo'llash samarali hisoblanadi. Grammatik bilimlarni mustahkamlash esa imloviy va uslubiy xatolarni kamaytiradi. Shuningdek, turli matn namunalarini tahlil qilish o'quvchilarning akademik uslub xususiyatlarini anglashiga yordam beradi. Matnni qayta o'qish va tahrirlash orqali mazmuniy hamda grammatik kamchiliklarni aniqlash mumkin.

O'quvchilarning akademik yozuv ko'nikmalarini takomillashtirishda zamonaviy pedagogik metodlar va amaliy mashqlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Yozma faoliyatni bosqichma-bosqich tashkil etish o'quvchilarga mavzuni tanlash, reja tuzish, matn yozish va uni tahrirlash jarayonlarini o'zlashtirishga yordam beradi. Aqliy hujum va klaster metodlari mavzu bo'yicha g'oyalarni to'plash hamda ularni tizimlashtirish imkonini beradi. Masalan, "Kitobxonlikning ahamiyati" mavzusida o'quvchilar asosiy fikrlarni belgilab, ularni misollar va dalillar bilan boyitadilar. O'zaro baholash metodi orqali ular bir-birining yozma ishlarini tahlil qilish va tavsiyalar berishni o'rganadilar. Raqamli vositalar matnlarni tahrirlash, ma'lumotlarni izlash va yozma ishlarni takomillashtirishda qo'shimcha imkoniyat yaratadi. Bunda internet manbalarining ishonchligini tekshirish va akademik halollik qoidalariga rioya qilish zarur.

O'qituvchining aniq fikr-mulohazalari o'quvchilarga xatolarini tushunish va ularni tuzatishga yordam beradi. Yozma ishlarni mazmun, mantiqiy izchillik, grammatik savodxonlik va dalillarning asoslanganligi bo'yicha baholash maqsadga muvofiqdir. Natijada zamonaviy metodlar, raqamli vositalar va muntazam amaliy mashqlarni uyg'unlashtirish o'quvchilarning akademik savodxonligini oshirib, mustaqil va sifatli matn yaratish qobiliyatini rivojlantiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda akademik yozuv ko'nikmalarini shakllantirish ularning yozma nutqi, mustaqil fikrlashi va mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonda pedagogik va lingvistik omillarning o'zaro uyg'unligi alohida o'rin tutadi. Samarali pedagogik metodlar o'quvchilarning yozma faoliyatini to'g'ri tashkil etishga yordam bersa, lingvistik bilimlar fikrlarni aniq, savodli va izchil ifodalash imkonini beradi.

Akademik yozuvni o'rgatishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, lug'at boyligini oshirish, grammatik bilimlarini mustahkamlash hamda matn tuzish va tahrirlash ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Shuningdek, zamonaviy pedagogik metodlar, amaliy mashqlar va raqamli vositalardan maqsadli foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi. Yozma ishlarni aniq mezonlar asosida baholash va muntazam fikr-mulohaza berish o'quvchilarning o'z kamchiliklarini aniqlashi hamda ularni bartaraf etishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Olimova B. O'quvchilarda yozma nutqni shakllantirishga qaratilgan metod va usullar bayoni // Наука и инновации. - 2025. - Т. 3, № 16. - Б. 69–73. -
2. Mavlonqulova Sh. O'quvchilarda yozma nutq ko'nikmasini shakllantirish bo'yicha metodik qo'llanma // Modern Science and Research. - 2025. - Б. 1502–1504.
3. Abdullayeva S.X. Bakalavriat ta'lim yo'nalish talabalarida akademik yozish ko'nikmalarini shakllantirish // Научный информационный бюллетень. - 2025. - Т. 6, № 1. - Б. 81–88.
4. Jo'rayeva Z.K., Xadjayeva Z.K. Xorijiy til o'rganuvchi talabalarda yozuv kompetensiyasini pedagogik texnologiyalar orqali rivojlantirish // Научный информационный бюллетень. - 2025. - Б. 551–555.